

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sf@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53)

Er beteckning: S2025/00911

Övergripande synpunkter

Länsstyrelsen Västernorrland (fortsättningsvis Länsstyrelsen) ser betydande risker gällande förslagen om kvalificering till socialförsäkringen och ekonomiskt bistånd. Utredningen beskriver allvarliga och omfattande konsekvenser av förslagen för såväl enskilda som samhället vilket gör att länsstyrelsens sammantagna bedömning är att riskerna är av sådan omfattning att ett genomförande är allt för osäkert.

Länsstyrelsen delar inte utredningens bedömning att de föreslagna åtgärderna inte skulle strida mot några konventionsåtaganden, det gäller särskilt förslaget om kvalificering till ekonomiskt bistånd. Myndigheten noterar i sammanhanget att en motsatt bedömning gjorts i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15).

I praktiken skulle därtill förslaget om kvalificering till socialförsäkringen, enligt Länsstyrelsens bedömning, i mångt och mycket innebära en överflyttning av kostnader och ansvar från stat till kommun och i viss mån även civilsamhället, istället för en lösning av grundutmaningen.

Slutligen vill Länsstyrelsen belysa att myndigheten, utifrån den forskningsöversikt som utredningen presenterar, drar slutsatsen att kunskapsläget är begränsat om huruvida en kvalificering till sociala förmåner leder till minskad tilldragningsseffekt och ökad sysselsättning, som anges vara syftet med förslagen.

Avsnitt 10 Konsekvenser av kommitténs förslag

Avsnitt 10.6 Samhällsekonomiska konsekvenser – Integration

I fråga om effekter för integrationen noterar Länsstyrelsen att de positiva konsekvenser av förslagen som utredningen beskriver är behäftade med såväl osäkerhet som motsättningar. Utredningen bedömer att den ekonomiska integrationen troligen skulle förbättras, åtminstone under några år, med reservationen att det främst rör män. Den språkliga integrationen bedöms sannolikt påverkas positivt, men en risk är att färre deltar i SFI. Samtidigt belyser utredningen risker för en negativ utveckling av den sociala och kulturella integrationen genom bland annat ökad brottslighet, samt att det blir svårare att nå målen kopplade till utbildningsresultat.

De beskrivna negativa konsekvenserna som förslagen skulle riskera att medföra för integrationen är enligt Länsstyrelsen av sådan karaktär och omfattning att de inte rättfärdigar ett genomförande.

Avsnitt 10.10 Konsekvenser för enskilda

Länsstyrelsen ifrågasätter utredningens bedömning att förslagen är förenliga med Sveriges konventionsåtaganden. Utredningen själv beskriver en rad konsekvenser för enskilda som enligt Länsstyrelsen riskerar att utgöra hinder för lika rättigheter och möjligheter. Det framgår att förslagen skulle träffa vissa grupper hårdare än andra. Framförallt personer med funktionsnedsättning, kvinnor och äldre personer kan få svårt att uppnå en inkomst som är tillräcklig för att få en kortad kvalificeringstid till socialförsäkringsförmåner. De grupper som även skulle omfattas av kvalificeringsregeln för ekonomiskt bistånd skulle bli särskilt utsatta.

Länsstyrelsen noterar särskilt utredningens bedömning att förslagen kan motverka det nationella målet för funktionshinderspolitiken, nämligen att personer med funktionsnedsättning ska uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället. Länsstyrelsen menar att det talar emot att förslagen genomförs.

Avsnitt 10.11 Konsekvenser för barn

Länsstyrelsen noterar särskilt konsekvenserna för barn, där utredningen beskriver en omfattande påverkan och drar slutsatsen att barn som påverkas av reformen i allmänhet kan komma att få

försämrade framtidsutsikter genom att färre deltar i förskoleverksamhet, fler begår brott och skolresultaten försämras. Länsstyrelsen delar därför inte utredningens bedömning att förslagen är förenliga med barnkonventionen utan menar att de inskränkningar som föreslås inte är förenliga med Sveriges åtaganden. Det gäller särskilt förslaget om kvalificering till ekonomiskt bistånd. Länsstyrelsen vill i sammanhanget, liksom i sitt yttrande över Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15), framhålla att FN:s kommitté för barnets rättigheter uttalat att rätten till social trygghet inte får inskränkas av några som helst åtgärder som för utvecklingen bakåt, inte ens i ekonomiska kristider.¹

Förslagen står dessutom i motsättning till andra förslag som nyligen presenterats. Bland annat Det handlar om oss – så bryter vi utanförskapet och bygger en starkare gemenskap (SOU 2025:76), där behovet av förebyggande insatser för barn och unga särskilt lyfts.

Avsnitt 10.15 Konsekvenser för jämställdheten

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att kvinnor skulle drabbas i betydligt högre utsträckning än män om förslagen genomfördes. Det finns en tydlig motsättning i att ett av syftena med förslagen är att fler ska komma i arbete och försörja sig själva, samtidigt som den ökade sysselsättningen kan komma att koncentreras till män, enligt utredningen. Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att förslagen innebär en risk för att kvinnor från tredjeland blir mer ekonomiskt utsatta under de första fem åren i Sverige samt att de riskerar att i högre grad bli beroende av sin eventuella partner för sin försörjning. Ett genomförande riskerar därmed att motverka det övergripande jämställdhetspolitiska målet liksom delmålet om ekonomisk jämställdhet, vilket, enligt Länsstyrelsen, talar emot att förslagen genomförs.

Möjligheten till överhoppningsbar tid för föräldradighet som deltar i etableringsprogrammet presenterades i Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) och kommer, såvitt Länsstyrelsen erfar, genomföras av regeringen. Att samtidigt införa kvalificering till socialförsäkringsförmåner, däribland föräldrapenning, skulle motverka syftet med att både kvinnor och

¹ FN:s Barnrättskommittés allmänna kommentar nr 19 (2016) om offentlig budgetering för förverkligandet av barns rättigheter (artikel 4), CRC/C/GC/19, p. 31.

män ska ha möjlighet att förena deltagande i etableringsinsatser med föräldraskap.

Övriga synpunkter

Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35)

Länsstyrelsen har i sitt yttrande² över förslagen i Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35) beskrivit den inverkan förslagen om kvalificering riskerar att få i det fall respektive förslag genomförs i sin nuvarande form.

Länsstyrelsen gör bedömningen att förslagen markant skulle försvåra för nyanlända som inte kvalificerar sig genom inkomst att hitta en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden när rätten till etableringsboende löpt ut. Det gäller i synnerhet kvinnor och barnfamiljer och beror på att det är vanligt att förmåner enligt socialförsäkringen, såsom barnbidrag och bostadsbidrag, inräknas i hushållets totala disponibla inkomst vid efterfrågan av en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Personer som omfattas av anvisningssystemet och har uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter skulle vara särskilt utsatta, eftersom de föreslås omfattas av båda kvalificeringsvillkoren.

Länsstyrelsen ser även ett antal risker kopplat till de ökade kostnader för kommuner för bland annat ekonomiskt bistånd för dem som omfattas av kvalificering till socialförsäkringen, som beskrivs i utredningen. Ökade kostnader för målgruppen kan medföra minskade incitament för kommuner att ordna långsiktiga eller permanenta boendelösningar för nyanlända som omfattas av förslagen om etableringsboendelag. Det kan även påverka typen av boendelösningar som målgruppen erbjuds genom att hushåll som inte kvalificerar sig till berörda förmåner går miste om inkomster som idag ofta bidrar till att minska kommunens kostnader för boende till målgruppen. På motsvarande sätt ser Länsstyrelsen en risk att det kan öka förekomsten av aktiv medverkan till bosättning i annan kommun. Slutligen kan ökade kostnader leda till minskade incitament hos kommuner att önska ett mottagande av anvisade nyanlända enligt etableringsboendelagen.

² Länsstyrelsen Västernorrland, Yttrande över betänkandet Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35), dnr. 3468-2025.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Daniel Gustafsson med integrationsutvecklare Linnéa Lagergren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också integrationsutvecklare Hanna Norberg, utvecklare mänskliga rättigheter Jessica Wiklund och enhetschef Stina Esselström medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.